

Designing a value model in students based on the Fundamental Reform Document of Education Abstract

Leila Shokouhi Amirabadi	Ph.D. Student in Educational Psychology, Central Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
Ali Delavar *	Professor, Measurement & Measurement Dept., Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran
Lotfollah Abbasi Sarvak	Assistant Professor, Educational Management Dept., Central Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
Shirin Koushki	Associate Professor, Psychology Dept., Central Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Abstract

The present study aimed to identify and develop a value model in students based on the Fundamental Reform Document of Education. This research was based on the approach of a combination of exploratory researchers, in two parts: qualitative (Thematic analysis) and quantitative (based on cross-sectional survey method). In the qualitative part of the statistical community includes first and second hand sources, upstream documents, the Fundamental Reform Document of Education, as well as in the interview section, the statistical community, consisting of specialists and experts in education and psychology, which Targeted snowball sampling method was selected. In the quantitative part, the statistical population includes high school students (second year) in Tehran in the academic year of 1398-1399. In this study, their number was 249,946, which is 417 people to complete the multi-stage cluster sampling method. Total of 396 questionnaires were completed and used in the analysis. Analysis of qualitative part data by MAXQDA and Excel software and quantitative part to fit conceptual model with field data by partial least squares method using SmartPLS-3 and SPSS software done. The results of the qualitative section were identified to identify 3 dimensions (Islamic values, moral values, identity) and 18 components. The results showed that the findings of the quantitative section confirm the data of the qualitative section.

Keywords: Value, Fundamental Reform Document of Education, Student.

* Corresponding Author: delavarali@yahoo.com

How to Cite: Shokouhi amirabadi, L., Delavar, A., Abbasi, L., & Kooshk, S. (2022). Designing a value model in students based on the Fundamental Reform Document of Education. *Educational Psychology*, 18(66), 29-54.
doi: 10.22054/jep.2021.60227.3328

طراحی الگوی ارزش در دانش آموزان بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

دانشجو دکتری روان‌شناسی تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی،
تهران، ایران

لیلا شکوهی امیرآبادی

استاد، گروه سنجش و اندازه‌گیری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

علی دلاور *

استادیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی،
تهران، ایران

لطف اله عباسی سروک

دانشیار، گروه روانشناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران،
ایران

شیرین کوشکی

چکیده

هدف از انجام این پژوهش، طراحی الگوی ارزش در دانش آموزان بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بود. این پژوهش مبتنی بر رویکرد پژوهش‌های ترکیبی از نوع اکتشافی بوده و داده‌های موردنیاز در دو بخش کیفی (بر اساس تحلیل مضمون) و کمی (بر پایه روش پیمایشی) گردآوری شد. در بخش کیفی جامعه آماری شامل منابع دست اول و دوم، اسناد بالادستی، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، همچنین در بخش مصاحبه، جامعه آماری، متشکل از ۲۹ نفر از متخصصان و صاحب‌نظران در خصوص آموزش و پرورش و روانشناسی بود، که به روش نمونه‌گیری هدفمند (گلوله برفی) انتخاب شدند. در بخش کمی نیز جامعه آماری شامل دانش‌آموزان مقطع دبیرستان (دوره دوم) شهر تهران در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود که در این پژوهش تعداد آن‌ها ۲۴۹۷۴۶ نفر بود که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای تعداد ۴۱۷ نفر به منظور تکمیل پرسشنامه‌های پژوهش انتخاب شدند و در مجموع تعداد ۳۹۶ پرسشنامه تکمیل و در تحلیل مورد استفاده قرار گرفت. به منظور جمع‌آوری داده‌ها در بخش کمی، از پرسشنامه محقق ساخته بر مبنای یافته‌های بخش کیفی استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌های بخش کیفی، به وسیله نرم‌افزار MAXQDA و Excel و بخش کمی، به منظور برآزش مدل مفهومی با داده‌های میدانی از روش حداقل مربعات جزئی و به کمک نرم‌افزار SmartPLS-۳ و ۲۳-SPSS انجام شد. نتایج بخش کیفی منجر به شناسایی ۳ بعد (ارزش‌های اسلامی، ارزش‌های اخلاقی، هویت) و ۱۸ مؤلفه شد. نتیجه کلی حاصل از پژوهش بیانگر آن بود که یافته‌های بخش کمی مؤید بخش کیفی است.

کلیدواژه‌ها: ارزش، دانش‌آموز، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته روانشناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی است.
* نویسنده مسئول: delavarali@yahoo.com

مقدمه

مسئله امروز اکثر جوامع و خصوصاً جوامعی همچون ایران، ایجاد دگرگونی‌های فراوان در ارزش‌های انسانی، اجتماعی و دینی است که می‌تواند سبب به خطر افتادن حیات جامعه شود. به بیان دیگر، آنچه در قرن‌های گذشته به عنوان رفتار و کنش مطلوب در جامعه قلمداد می‌شد در حال تغییر است. بیرو^۱ ارزش را میزان توانایی یکشی (اندیشه یا شخص) در رضای یک میل، یک نیاز یک تمنای انسان می‌داند (ساروخانی، ۱۳۶۶). Olson (1991) ارزش‌ها را مجموعه‌ای از پنداشت‌های اساسی نسبت به آنچه پسندیده است می‌داند که تجلی عمیق‌ترین احساسات مشترک نسبت به جهان در جامعه هستند (چلبی، ۱۳۷۵). اینلگهارت^۲ در سنخ‌شناسی ارزش‌ها از ارزش‌های مادی و فرامادی یاد می‌نماید و بر این باور است که در زمینه ارزش‌های مادی و فرامادی دو فرضیه اساسی وجود دارد: در فرضیه اول بیان می‌کند که تنها کسانی که از لحاظ اقتصادی و جانی احساس رضایت و امنیت می‌کنند، ممکن است به ارزش‌های فرامادی اهمیت بیشتر دهند. در مقابل کسانی که از لحاظ اقتصادی و جانی احساس عدم امنیت می‌کنند، ممکن است به ارزش‌های مادی اولویت بیشتری دهند. در فرضیه دوم نیز بیان می‌دارد که نسل‌های جوان‌تر به طور قابل توجهی از دارای ارزش‌های فرامادی‌گراتری نسبت به نسل‌های قبل هستند که این امر ناشی از شرایط اجتماعی و اقتصادی سخت نسل‌های قبل و افزایش امنیت عمومی آن‌ها در سال‌های قبل از بزرگ‌سالی است (Gunnell, 2007).

با توجه به تعاریف یادشده، درمی‌یابیم که در هر جامعه‌ای مجموعه‌ای از اهداف، نگرش‌ها، عقاید و اموری که مهم‌تر از سایر امور هستند و برای اکثریت اجتماع مطلوب تلقی می‌شود را می‌توان جزو ارزش‌ها محسوب کرد و چون ارزش‌ها امور مطلوب هستند همه به دنبال تحقق آن‌ها هستند و برای آن احترام خاصی قائل هستند. فطرت انسانی تمایلی اساسی به ارزش‌های مثبت و مطلوب دارد و هرگاه انسان در عرصه علوم و فناوری از ارزش‌های معنوی و اخلاقی غفلت نمود به اشکال مختلف زمینه را برای فراگیر شدن رفتارهای غیرانسانی و اخلاقی فراهم ساخته است (نادی و گل‌پرور، ۱۳۹۰). در نتیجه می‌توان گفت که ارزش‌ها در جامعه به مثابه پدیده‌های اجتماعی از مشخصه‌های مهم جوامع هستند که در شکل‌گیری و کنترل کنش‌ها و گرایش‌ها، باورهای افراد و نیز ساخت‌دهی به نظام هنجاری حاکم بر

1. Birou
2. Inglehart

زندگی اجتماعی انسان‌ها مؤثر هستند. ارزش‌ها در اصطلاح علم جامعه‌شناسی، عقاید افراد یا گروه‌های انسانی است درباره آنچه مطلوب، مناسب، خوب یا بد است. ارزش‌های مختلف نمایانگر جنبه‌های اساسی تنوعات در فرهنگ انسانی است. ارزش‌ها معمولاً از عادت و هنجار نشأت می‌گیرند (Giddens, 1417). با توجه به مطالب بالا، این‌گونه استنباط می‌شود که تعریف روشنی برای ارزش ارائه نشده است، بلکه تنها می‌توان با موارد کاربرد آن به مصداق‌ها و یا در حد امکان ملاک‌ها و معیارهای آن دست یافت. در خصوص واژه «ارزش»، می‌توان چند ملاک برای آن نام برد: ۱. مطلوبیت؛ ۲. کمال؛ ۳. محبوبیت؛ ۴. سودمندی و نتایج ناشی از آن؛ ۵. زیبایی و... . درباره «ارزش اخلاقی» نیز دین اسلام این موارد را بیان می‌دارد: ۱. هماهنگی با فطرت الهی؛ ۲. هماهنگی با مَنْ برتر (مَنْ عَلَوَى)؛ ۳. سازگاری و هماهنگی با عاطفه بشری؛ ۴. تجلی اسماء و صفات الهی در انسان؛ ۵. عبودیت و بندگی الهی و درک آن (معلمی، ۱۳۸۴).

صاحب‌نظران عقیده دارند، پنج منبع برای توسعه نیروی انسانی در هر کشور وجود دارد، آموزش و پرورش، تغذیه و سلامت، محیط‌زیست، اشتغال، آزادی سیاسی و اقتصادی، که در این بین آموزش و پرورش به‌عنوان مهم‌ترین منبع رشد و توسعه نیروی انسانی در کلیه کشورها باید مورد توجه قرار گیرد. لذا جای تردید نیست که تمامی کشورها باید در زمینه طراحی و توسعه برنامه‌های ملی خود بر سیاست‌های بهداشتی و ارتقای سلامت به‌منظور رشد و شکوفایی افراد و تغییر در رشد جامعه تأکید نمایند (Detels et al., 2015). مطالعه ارزش‌ها به‌واسطه نهادهای مختلف اجتماعی کننده، همانند خانواده، رسانه‌ها، مدرسه، حکومت، نهادهای مذهبی و اجتماعی وارد ساخت شخصیتی نوجوانان شده و از این طریق قادر است نظام ارزشی نوجوانان را شکل دهد. نظام ارزشی هویت آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. ارزش‌ها از نظر اینگلهارت می‌تواند موجب تغییر در نظام ارزشی شده و در صورت بی‌توجهی نظام اجتماعی به تغییرات ایجادشده در ارزش‌ها، تغییر و تحول اساسی را در نظام اجتماعی امری محتمل به نظر می‌رسد (میرزائی و نظری، ۱۳۹۳). شواهد حاکی از آن است که در سند (مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران) هر جا سخن از ارزش‌های دینی است، ارزش‌های اخلاقی نیز با نگاهی دینی معرفی شده‌اند. اعتقاد به نزدیکی و پیوستگی اخلاق و دین در نظام آموزشی کشور ما و یا دیدگاه متفکران اسلامی امری نیست که برای اولین بار اتفاق افتاده

باشد. چنانچه درس اخلاق و تربیت اسلامی به‌عنوان یکی از دروس معارف دانشگاه‌ها یا فعالیت‌های پرورشی در مدارس (که متضمن برخی تعالیم دینی و نیز تعالیم اخلاقی است) حاکی از همین نگاه است. از سوی دیگر اما این دو حوزه، ضمن همراهی، یکی تلقی نمی‌شوند (شجاعی و همکاران، ۱۳۹۸). اهمیت مفهوم ارزش‌های اخلاقی را از توجه به این نکته می‌توان دریافت که نظریه‌های اخلاقی در واقع درصدد ارائه معیارها و ملاک‌هایی برای ارزش‌گذاری رفتارهای انسان هستند و مکاتب مختلف اخلاقی از این رهگذر شکل گرفته‌اند. ارزش‌های اخلاقی به این نکته تأکید می‌کنند که چگونه باید زندگی کرد تا در قبال دیگران درست عمل کرده و در عین خوبی خویش، خیر دیگران را هم در نظر بگیریم.

با توجه به کاربرد واژه «خیر»، ارزش‌های اخلاقی از بطن مفاهیم مهمی همانند عدالت و درستی و رفتار عادلانه و احترام‌آمیزی که برای دیگران قائلیم ایجاد می‌شود (احسانی و شجاعی، ۱۳۹۲، نقل از ربانی و همکاران، ۱۳۹۸). بر اساس مدل مفهومی ارائه شده در پژوهش رضانی و همکاران (۱۳۹۷)، ضرورت و اهمیت تربیت اخلاقی از منظر فردی و اجتماعی مورد توجه بوده و بر اساس نظر مصاحبه‌شوندگان، اخلاق به‌عنوان یک امر وجودی و یکی از ساحت‌های آن بخش مهمی از هویت فردی-اجتماعی یادگیرندگان را تشکیل می‌دهد و نظام آموزشی نمی‌تواند و نباید نسبت به این جز از هویت و شخصیت افراد بی‌تفاوت باشد و باید با ایجاد مقدمات و بسترسازی مناسب زمینه تعالی اخلاقی افراد و اجتماع را فراهم آورد. از وجهی دیگر با توجه به وجود معضلات اخلاقی مختلف در سطح اجتماع و وقوع بحران‌های اخلاقی در عصر کنونی مانند افزایش بزهکاری، تبهکاری، فقر و بی‌عدالتی و ایجاد گرایش به سمت ضد ارزش‌های اخلاقی، رسالت نظام تعلیم و تربیت به‌عنوان یکی از عوامل مهم تأثیرگذار بر ارتقای سطح اخلاقی افراد و اجتماع بهتر توجیه می‌شود (Nucci & Narvaez, 2008 و وجدانی و همکاران، 2013، نقل از رضانی و همکاران، ۱۳۹۷). به عقیده خوش کنش و جانہ (۱۳۹۶)، با توجه به اینکه ارزش‌ها و آموزه‌های دینی بر ویژگی‌ها و نیازهای فطری انسان استوار است، لذا تأمین‌کننده آرامش، سلامت روان، بهزیستی و شادکامی دین‌داران خواهد بود.

نتایج پژوهش میرغفوری و همکاران (۱۳۹۰) هم نشان داد که رفتارها و اعمال دینی همانند اقامه‌ی نماز، روزه، توکل به خداوند، عبادت، زیارت، اعتکاف و می‌تواند با ایجاد

امید و تشویق به نگرش‌های مثبت، موجب آرامش درونی و شادکامی فرد شوند. افرادی که دارای گرایش دینی بوده و معتقد به این موضوع که در جهان مقصد والایی وجود دارد، هستند؛ قادر به ارتقاء شادکامی و سلامت روانی خود هستند (صحرائیان و همکاران، ۱۳۹۰). تقویت اعمال و مناسک با محتویات دینی در جوانان می‌تواند منجر به شادکامی شود (Lim & Putnam, 2010، نقل از شجاعی، ۱۳۹۷). همچنین نتایج پژوهش‌های Pessi (2011) نشان‌دهنده آن بود که مؤلفه نگرش دینی اثر مستقیم و مثبتی بر همدلی دارد. افرادی که سطح دینی بالاتری دارند همدلی بیشتر و شادکامی بیشتری در زندگی تجربه می‌کنند. نتایج پژوهش‌های نعیمی و همکاران (۱۳۹۸) نشان داد که نگرش دینی، نوع دوستی و همدلی، با رفتار جامعه‌پسند و نگرش دینی همبستگی دارند و به‌علاوه، همدلی و نوع دوستی بین مؤلفه نگرش دینی و رفتار جامعه‌پسند نقش واسطه‌ای دارند. انسان همواره به دنبال لذت‌های پایدار است. نتایج پژوهش مرحمتی و یوسفی (۱۳۹۴) نشان داد که ابعاد صبر شامل شکیبایی، رضایت و استقامت با نمره کل بهزیستی رابطه مثبت و معناداری دارد و افرادی که صبر بیشتری دارند، احساس تسلط بر محیط دارند و در نتیجه رشد شناختی بیشتری داشته و رابطه مثبت‌تری با دیگران دارند، همچنین دارای زندگی هدفمندانه و خودپذیری بالایی هستند. بنابراین صبر افراد با افزایش بهزیستی روان‌شناختی آن‌ها همراه است. که این نتایج همسو با پژوهش سرتیبی و همکاران (۱۳۹۵) است. همچنین صبر از طریق افزایش مهرورزی و یادآوری نعمت‌های پروردگار در زمان سختی منجر به افزایش شادکامی می‌شود (حسین ثابت، ۱۳۹۱). نتایج پژوهش مصلحی جویباری و شریفی (۱۳۹۴) نیز نشان‌دهنده آن است که با تقویت امیدواری، غرور ملی و سبک‌های هویتی می‌توان بهزیستی روانی را ارتقاء بخشید. فلاحی و بخشی پور (۱۳۹۴) نشان دادند که بین هویت دینی و ملی با شادکامی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و بین هویت دینی و ملی با افسردگی رابطه منفی و معنادار وجود دارد. نتایج این پژوهش همچنین همسو با پژوهش‌های مشابه همچون ریتزس (1995، نقل از رجایی و همکاران، ۱۳۸۸) است که نشان داد هنگامی که هویت دینی افزایش یافته، عزت‌نفس افزایش و نشانه‌های افسردگی کاهش می‌یابد. نتایج پژوهش صبور نژاد (۱۳۹۷) مشخص ساخت که عمل به باورهای دینی و امیدواری با رضایت از زندگی دانش‌آموزان دختر رابطه وجود دارد. بر اساس

یافته‌های این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت، ایمان به خدا و عمل به اعتقادات دینی موجب نگرش هدف‌دار به کل زندگی و موجب انسجام و آرامش فرد می‌شود.

آموزش و پرورش به‌عنوان یک نهاد در پاسخ به نیازهای جامعه صنعتی متولد و با کمترین تغییراتی به جوامع دیگر منتقل شد. در نتیجه، از همان بدو ورود با فرهنگ‌های بومی در جوامع مختلف ناسازگار بوده و پیامدها و برون‌دادهای آن، در پاسخگویی به نیازهای جامعه با چالش‌های مختلفی روبرو بوده است؛ در نتیجه افزایش اثربخشی و بهره‌وری آن نیازمند تغییرات و تحولات خرد و کلان است. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، این مهم بیش‌ازپیش احساس می‌شود؛ زیرا انقلاب اسلامی ایران، یک انقلاب فرهنگی بوده و در نتیجه تغییر فرهنگ و تحول در باورها و رفتارها باید از سنین کودکی و جوانی آغاز شود. به همین دلیل از آغازین روزهای پیروزی انقلاب، انجام تحولات بنیادین در آموزش و پرورش در دستور کار مسئولان ارشد نظام قرار گرفت. هر کشوری برای دستیابی به اهداف مورد انتظار خود اقداماتی را در سطح ملی پیش‌بینی می‌کند و با ترسیم چشم‌اندازهای آینده، به بررسی و شناسایی ابعاد این حوزه پرداخته و به تدوین راهبردها و رویکردهای کلان و روش‌های اجرایی به طراحی برنامه‌های عمل اقدام می‌کند. در این چهارچوب آموزش و پرورش به‌منزله مرکز ثقل برنامه‌های توسعه در هر کشور از اهمیت به‌سزایی برخوردار است، به‌طوری‌که تمام برنامه‌های توسعه باید نسبت خود را با این جریان معین کنند (Albertyn et al., 2010). مهم‌ترین اسناد بالادستی در نظام آموزشی ایران شامل: قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش، سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش، قانون تشکیل شوراهای عالی آموزش و پرورش در استان‌ها و شهرستان‌ها و مناطق کشور، قانون تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش، اساسنامه دانشگاه فرهنگیان، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، برنامه درسی ملی و نقشه جامع علمی کشور است که جهت دهنده، چهارچوب و معیاری است برای ارزشیابی عملکرد این نظام در تمامی دوره‌های تحصیلی و از این جهت برای پیشبرد اهداف در هر حوزه‌ای که هدف آن سربلندی ملت ایران اسلامی است، نیاز به تهیه برنامه‌ای جامع و کامل است تا هر مسئولی با پذیرش مسئولیت با استناد به این برنامه‌ها اهداف مورد نظر را پیش برد.

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مصوب شورای عالی وزارت آموزش و پرورش (۱۳۹۰) بوده و از گسترده‌ترین طرح‌های نرم‌افزاری است که با تأکید بر

جنبه‌های کیفی رابطه عناصر نظام در درون و با محیط پیرامون و مباحث ساختاری تدوین شده است. قلمرو سند عرصه‌های توسعه اعم از اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را در آموزش و پرورش در برمی‌گیرد و برای آن‌ها تعیین تکلیف می‌کند. این سند پایه، ملاک و راهنمای تصمیم‌گیری‌های اساسی برای هدایت، راهبری، نظارت و ارزشیابی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی به منظور تحقق تحولات محتوایی و ساختاری است (بذرافشان مقدم و همکاران، ۱۳۹۴). گزاره‌های ارزشی مندرج در بیانیه ارزش‌ها در سند تحول، شامل بایدها و نبایدهایی اساسی است که لازم است تمام اجزا و مؤلفه‌های نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی هماهنگ با آن‌ها بوده و همه سیاست‌گذاران و کارگزاران نظام ملتمز و پایبند به آن‌ها باشند. این ارزش‌ها بر اساس آموزه‌های قرآن کریم و سنت پیامبر اکرم (ص) و حضرات اهل بیت (علیهم‌السلام)، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، رهنمودهای رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری و سند چشم‌انداز بیست‌ساله و نقشه جامع علمی کشور و سیاست‌های کلی تحول نظام آموزشی تهیه و تدوین شده است و با مبانی نظری تحول بنیادین آموزش و پرورش (شامل فلسفه تعلیم و تربیت، فلسفه تعلیم و تربیت رسمی عمومی و رهنامه نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی در جمهوری اسلامی ایران) سازگار و مستند به مضامین مندرج در آن‌ها است (حاجی بابایی، ۱۳۹۱).

در کشور ما، با وجود این که برای تعلیم و تربیت سند بزرگی با عنوان سند تحول بنیادین نوشته شده است، ضروری است مبانی ارزشی و اخلاقی سند تحول بنیادین مورد بررسی دقیق‌تری قرار گیرند که برجسته‌ترین آن‌ها به شرح زیر است: ۱) اعتبار ارزش‌های حقیقی به واقعیت‌های مربوط به عمل آدمی و نتایج آن بستگی دارد. این گزاره در واقع بیان می‌کند که اولاً ارزش‌هایی معتبرند که مربوط به واقعیت‌های زندگی باشد یعنی همان ویژگی‌های اساسی آفرینش انسان که به آن‌ها طبیعت و فطرت می‌گوییم. ثانیاً تحقق پیدا کردن ارزش‌ها و عمل به آن‌ها بستگی به رابطه کارهای اختیاری انسان و سعادت حقیقی او دارد. ۲) اعتبار ارزش‌ها از جمله ارزش‌های اخلاقی در درجه اول با مراجعه به عقل و فطرت ما انسان‌ها و سپس بر اساس دین سنجیده می‌شود. در واقع ملاک خوبی و بدی کارهای اختیاری انسان را عقل شناسایی می‌کند. اما استثنا هم وجود دارد. گاهی مسائلی پیش می‌آید که تشخیص خوبی یا بدی مشکل می‌شود و عقل نمی‌تواند به تنهایی قضاوت کند و

حکم دهد که در اینجا باید به شرایع دینی رجوع شود. ۳) ارزش‌ها دو نوع مطلق و نسبی دارند یعنی بعضی از ارزش‌ها مطلقاً با ارزش هستند اما بعضی از آن‌ها با توجه به شرایط و موقعیت موجود ممکن است مطلوب باشند. ۴) ارزش غایی زندگی قربت الی الله است که تمام کارهای ما از جمله کسب فضایل اخلاقی و پیشگیری از شکل‌گیری صفات و رذایل غیراخلاقی باید برای رسیدن به این هدف انجام شود. ۵) عدالت اساسی‌ترین ارزش اخلاقی در نظام معیار اسلامی است. حال اگر عدالت را به‌طور عام در نظر بگیریم یعنی قرار دادن هر چیزی در جای خود که در این صورت شامل احسان و مهربانی هم می‌شود ولی اگر عدالت را در معنای خاص آن در نظر بگیریم به معنای حسابگری و دقت در دادن حق افراد است (شورای عالی آپ، ۱۳۹۰، نقل از ملاخوندی و همکاران، ۱۳۹۸).

همان‌طور که بیان شد، مسئله امروز اکثر جوامع و خصوصاً جوامعی همچون ایران، شکل‌گیری دگرگونی‌های فراوان در ارزش‌های انسانی، اجتماعی و دینی است که بدون شک سبب به خطر افتادن حیات جامعه خواهد شد. اما آنچه ناگزیر مهم‌تر به نظر می‌رسد، کشف علل و نحوه بروز این دگرگونی‌های ارزشی است و باید توجه داشت که تا زمانی که الگویی از وضع موجود جامعه وجود نداشته باشد ترسیم چشم‌انداز جهت درمان و پیشگیری میسر نخواهد بود و بر این اساس و با توجه به اینکه مدرسه به‌عنوان دومین نهاد مهم اجتماعی نقش مهمی در شکل‌گیری شخصیت و درونی کردن ارزش‌ها در جامعه دارد؛ بررسی ارزش در اسناد بالاسری آموزش و پرورش می‌تواند نقش مهمی در روشن نمودن این موضوع داشته باشد. با توجه به اینکه الگوی جامعی از ارزش، خصوصاً ارزش‌هایی که بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش تنظیم شده باشد، در بررسی‌های صورت گرفته مشاهده نشد در نتیجه ضرورت این پژوهش بیشتر نمایان است، لذا برای رسیدن به این امر باید ابعاد و مؤلفه‌های ارزش با توجه به ساخت فرهنگی، اجتماعی و آموزشی کشور و بر اساس سند تحول آموزش و پرورش، که در واقع نقشه راه در نظام آموزش و پرورش کشور است، شناسایی شده تا امکان برنامه‌ریزی جهت درونی کردن ارزش‌ها در دانش آموزان میسر شود. بر این اساس این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال است که مدل ارزش بر اساس نظریه روان‌شناسی مثبت‌گرا و مؤلفه‌های استخراج شده از سند تحول بنیادین آموزش و پرورش چگونه است؟

روش

این پژوهش بر اساس هدف پژوهش، توصیفی - کاربردی است و از نظر جمع‌آوری و کنترل متغیرها در گروه تحقیقات غیرآزمایشی قرار دارد. روش پژوهش بر اساس ماهیت پژوهش، کیفی - کمی (طرح‌های پژوهش آمیخته اکتشافی^۱) است. پژوهش از نظر روش اجرا به دو بخش کیفی و کمی تقسیم شده است.

در فاز اول (کیفی) از بین روش‌های مختلف پژوهش کیفی از راهبرد تحلیل مضمون استفاده شده است. مراحل شش‌گانه تحلیل مضمون با رویکردی Braun and Clarke (2006)، به قرار زیر انجام شد:

مرحله ۱. آشنایی با داده‌ها: این مرحله شامل بازخوانی مکرر اطلاعات به‌دست‌آمده از مطالعات کتابخانه‌ای و پیشینه پژوهش و همچنین بازخوانی مجدد داده‌ها و خواندن داده‌ها به صورت فعال یعنی جستجوی معانی و الگوها است.

مرحله ۲. ایجاد کدهای اولیه: در این مرحله، پژوهشگر پس از اینکه داده‌ها را خواند و با آن‌ها آشنایی پیدا می‌کند، که این مرحله در سه گام انجام می‌شود:

گام اول: در این مرحله با توجه به مطالعات انجام‌شده در خصوص تعیین چارچوب کلی پژوهش و نظر به پیشینه پژوهش، ابعاد: هویت، ارزش اخلاقی و ارزش اسلامی جهت انجام گام بعد (تحلیل محتوای سند) به کار گرفته شد.

گام دوم: در این گام، روش تحلیل محتوا، از نوع تحلیل محتوا^۲ (کمی و کیفی) با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA انجام شد و از مجموع ۱۳۴ واحد ثبت‌شده، میزان فراوانی، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت هر یک از متغیرها محاسبه شد.

گام سوم: در گام سوم به‌منظور گردآوری داده‌ها، از روش میدانی استفاده شد. بدین طریق که فرم‌های مصاحبه بر اساس مؤلفه‌های به‌دست‌آمده از مطالعه کتابخانه‌ای و تحلیل محتوای سند طراحی شده و در سه مرحله توسط متخصصان مورد ارزیابی قرار گرفت. ابزار مورد استفاده در این گام، مصاحبه نیمه ساختاریافته بود.

مرحله ۳. جستجوی کدهای گزینشی: این مرحله با این هدف انجام می‌شود که چگونه کدهای مختلف می‌توانند برای ایجاد یک مضمون کلی ترکیب شوند. در این مرحله ۶۱ کد گزینشی به دست آمد.

1. explorative mixed method
2. content analysis

مرحله ۴. شکل‌گیری مضامین فرعی: این مرحله شامل دو مرحله بازبینی و تصفیه، و شکل‌دهی به مضامین فرعی است. در این مرحله مجریان این پژوهش، به ۱۹ مضمون فرعی دست پیدا کردند.

مرحله ۵. تعریف و نام‌گذاری مضامین اصلی: محقق در این مرحله مضامین اصلی را که برای تحلیل ارائه کرده، تعریف نموده و مورد بازبینی مجدد قرار می‌دهد، سپس داده‌های داخل آن‌ها را تحلیل می‌کند.

مرحله ۶. در این مرحله پژوهشگر در نهایت پس از رفت‌وبرگشت در میان مقوله‌های فرعی، و مشخص شدن آن‌ها، در نهایت مدل کلی پژوهش با ۳ بعد و ۱۸ مؤلفه به دست آمد.

در فاز کمی، برای گردآوری داده‌ها از روش میدانی استفاده شد. ابزار مورد استفاده در این مرحله پرسشنامه محقق ساخته بود که طی مرحله کیفی به دست آمد. بر اساس ابعاد و مؤلفه‌های به دست آمده ۸۶ پرسش بر اساس الگوگیری از پرسشنامه‌های استاندارد و مفاهیم مرتبط، طراحی شد. این پرسشنامه دارای ۳ بعد و ۱۸ مؤلفه است که بر مبنای طیف از ۰-۱۰ تنظیم شده است. در این مرحله پژوهش از روش پیمایشی استفاده شده است. پرسشنامه مذکور ابتدا بر روی گروه نمونه (۳۰ نفر) که به صورت در دسترس انتخاب شده بودند، اجرا شد. ارزیابی پایایی با استفاده از تعیین ثبات داخلی (ضریب آلفای کرونباخ) صورت پذیرفت. سپس سؤالاتی که بیشترین پایایی را داشتند مشخص شد. روایی محتوایی اولیه توسط متخصصین بررسی شد. همچنین روایی محتوایی قبل از توزیع پرسشنامه و از طریق خبرگان صورت گرفت. شاخص نسبت روایی محتوا (CVR) محاسبه شد و سؤالاتی که در این دو شاخص نمرات پایینی کسب کرده بودند (حداقل مقدار نسبت روایی محتوایی ۰/۴۹) حذف شدند. برای بررسی روایی سازه نیز ضریب همبستگی پیرسون (روایی همگرایی و تمایز) مورد استفاده قرار گرفت. در نهایت با توجه به پایایی و روایی پرسشنامه نهایی با ۶۴ سؤال تنظیم و بر اساس الگوی به دست آمده ارائه شد.

در بخش کیفی جامعه آماری شامل منابع دست اول و دوم، اسناد بالادستی، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، همچنین در بخش مصاحبه، جامعه آماری، متشکل از متخصصان و صاحب نظران در خصوص آموزش و پرورش و روانشناسی است، که به روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع گلوله برفی انتخاب شدند. در بخش کمی نیز جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان مقطع دبیرستان (دوره دوم) شهر تهران در تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ است که در

این پژوهش تعداد آن‌ها ۲۴۹۷۴۶ نفر (۱۲۵۲۹۸ نفر دختر و ۱۲۴۴۴۸ نفر پسر) بود که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای تعداد ۴۱۷ نفر جهت تکمیل پرسشنامه انتخاب شدند و در مجموع تعداد ۳۹۶ پرسشنامه تکمیل و در تحلیل مورد استفاده قرار گرفت و برازش و اعتبار سنجی مدل مفهومی پژوهش انجام شد.

برای تعیین اعتبار درونی (قابلیت اعتماد) یافته‌ها از چندین روش (قابل قبول بودن، انتقال‌پذیری، قابلیت اطمینان و تأیید پذیری) استفاده شد. همچنین برای محاسبه پایایی از روش پایایی بین دو کدگذار استفاده شد. در مصاحبه با روش توافق درون موضوعی دو کدگذار، تعداد چهار مصاحبه را کدگذاری کرده و درصد توافق درون موضوعی که به‌عنوان شاخص پایایی تحلیل به کار می‌رود را محاسبه کرد که پایایی حاصل از دو کدگذار با توجه به محاسبات ۷۹/۱ درصد به دست آمد که بیانگر پایایی مناسب بود.

روایی ابزار گردآوری داده‌ها از طریق روایی محتوایی و روایی سازه نهایی پرسشنامه محقق ساخته از دو قسمت روایی همگرا و واگرا تشکیل شده است که در ادامه بررسی خواهد شد. اعتبار کلی ابزار گردآوری داده‌ها از طریق آلفای کرونباخ به‌طور کلی محاسبه و مقدار ۰/۸۱ به دست آمد. تجزیه و تحلیل داده‌های بخش کیفی، به‌وسیله نرم‌افزار MAXQDA و Excel و بخش کمی، به‌منظور برازش مدل مفهومی با داده‌های میدانی از روش حداقل مربعات جزئی و به کمک نرم‌افزار Smart PLS 3 و SPSS 23 انجام شد.

یافته‌ها

جدول ۱. شاخص‌های جمعیت‌شناختی بخش کیفی (مصاحبه)

متغیر	فراوانی درصد	متغیر	فراوانی درصد
دانشگاه	۵	کارشناس	۴
محل کار	۱۵	کارشناس مسئول	۵
شورای عالی آموزش و پرورش	۹	رئیس	۱۱
کارشناسی	۲	مدیر	۴
مدرک تحصیلی	۱۷	معاون	۲
دکتری تخصصی	۱۰	سایر	۳

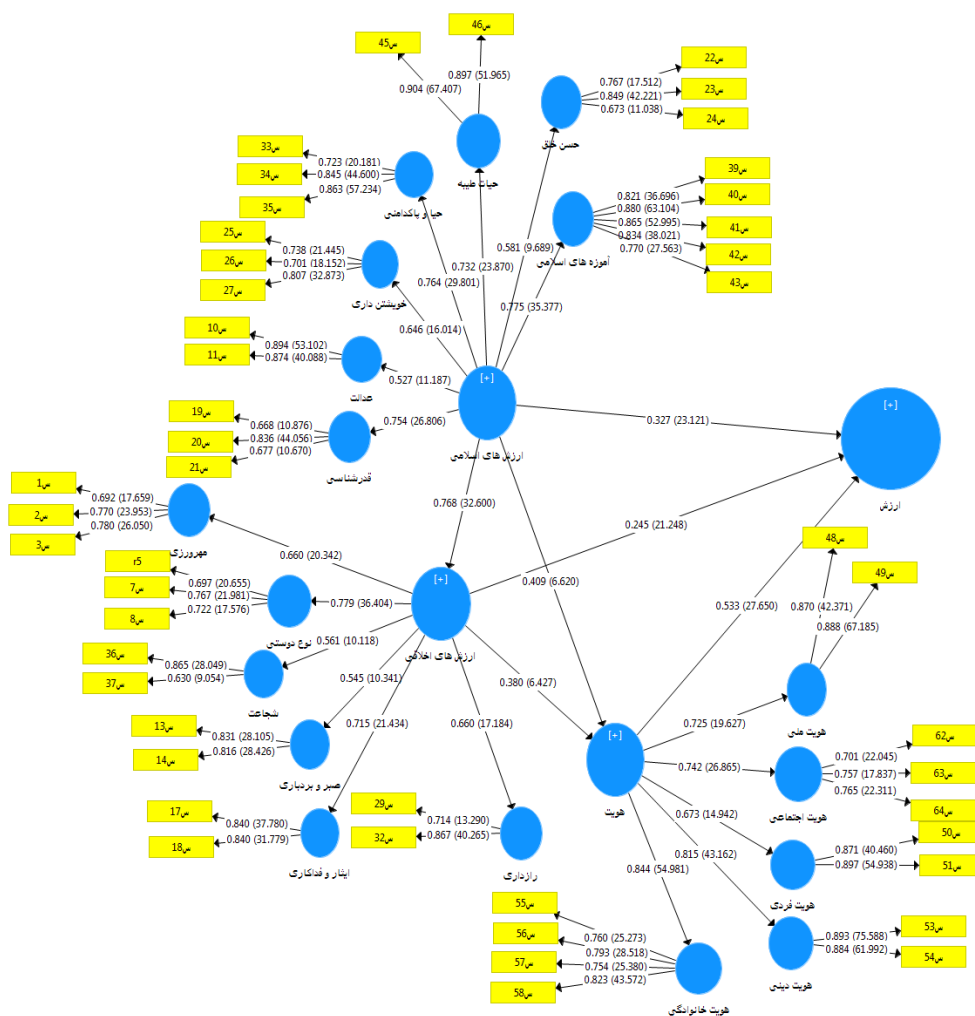
شاخص‌های جمعیت‌شناختی بخش کمی بدین صورت است:

تعداد ۱۶۸ نفر (۴۲/۴ درصد) از شرکت‌کنندگان در پژوهش دختر و ۲۲۸ نفر (۵۷/۶ درصد) پسر هستند. ۷ نفر (۱/۸ درصد) از شرکت‌کنندگان ۱۴ سال سن، ۱۸ نفر (۴/۵ درصد)

طراحی الگوی ارزش در دانش آموزان بر اساس ... | شکوهی امیرآبادی و همکاران | ۴۱

درصد) از شرکت کنندگان ۱۵ سال سن، ۷۷ نفر (۱۹/۴ درصد) از شرکت کنندگان ۱۶ سال سن، ۱۲۷ نفر (۳۲/۱ درصد) از شرکت کنندگان ۱۷ سال سن، ۱۵۱ نفر (۳۸/۱ درصد) از شرکت کنندگان ۱۸ سال سن، ۱۹ نفر (۳/۳ درصد) از شرکت کنندگان ۱۹ سال سن، ۳ نفر (۰/۸ درصد) از شرکت کنندگان ۲۰ سال سن دارند. تعداد ۸۷ نفر (۲۲٪) از شرکت کنندگان در پژوهش در پایه دهم، ۱۰۴ نفر (۲۶/۳٪) در پایه یازدهم و ۲۰۵ نفر (۵۱/۷٪) در پایه دوازدهم هستند.

شکل ۱. ضرایب استاندارد شده بار عاملی و آماره T ابعاد و مؤلفه‌های پژوهش

جدول ۲ ابعاد و مؤلفه‌های الگو را نشان می‌دهد.

جدول ۲. ابعاد و مؤلفه‌های اصلی الگوی ارزش

بعاد	مؤلفه
ارزش‌های اسلامی	آموزه‌های اسلامی، حسن خلق، حیات طیبه، حیا و پاکدامنی، خویش‌داری، عدالت، قدرشناسی
ارزش‌های اخلاقی	مهرورزی، نوع‌دوستی، شجاعت، صبر و بردباری، ایثار و فداکاری، رازداری
هویت	هویت ملی، هویت اجتماعی، هویت فردی، هویت دینی، هویت خانوادگی

تحلیل داده‌ها در روش PLS شامل دو بخش کلی برازش مدل و آزمودن فرضیه‌ها است. تحلیل عاملی، پایایی و روایی و ضریب معناداری در بخش برازش مدل صورت می‌پذیرد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۲).

یکی از مهم‌ترین مراحل مدل‌سازی معادلات ساختاری، بررسی روایی و پایایی مدل‌های اندازه‌گیری است. در این مرحله، مشخص می‌شود که آیا پرسش‌های طراحی شده برای سازه‌ها توانایی و اعتبار لازم به‌منظور سنجش آن‌ها را دارند یا خیر. برای بررسی پایایی، از شاخص پایایی ترکیبی و برای بررسی روایی سازه، از دو معیار روایی همگرا و روایی واگرا استفاده می‌شود. شایان توجه است که سازه ارزش به‌دست آمده با مؤلفه‌ها مفهوم‌سازی شده است، در جدول ۳، مقادیر متوسط واریانس استخراج شده (AVE^1) و پایایی ترکیبی (CR^2) سازه‌های مدل مطرح می‌شوند.

جدول ۳. مقادیر روایی همگرا و پایایی ترکیبی

ابعاد	مؤلفه	AVE	CR	R^2
ارزش‌های اسلامی	‡ارزش‌های اسلامی	۰/۴۸۱	۰/۸۶۵	
	آموزه‌های اسلامی	۰/۶۹۷	۰/۹۲۰	۰/۶۰
	حسن خلق	۰/۵۸۸	۰/۸۰۹	۰/۳۳۷
	حیات طیبه	۰/۸۱۰	۰/۸۹۵	۰/۵۳۶
	حیا و پاکدامنی	۰/۶۶۰	۰/۸۵۳	۰/۵۸۴
	خویش‌داری	۰/۵۶۲	۰/۷۹۳	۰/۴۱۸
	عدالت	۰/۷۸۱	۰/۸۷۷	۰/۲۸۷
	قدرشناسی	۰/۵۳۵	۰/۷۷۳	۰/۵۶۸

۱. Average Variance Extracted (AVE)

۲. Composite Reliability (CR)

ابعاد	مؤلفه	AVE	CR	R ²
ارزش‌های اخلاقی	*ارزش‌های اخلاقی	۰/۴۳۱	۰/۸۱۷	۰/۵۸۹
	مهرورزی	۰/۵۶۰	۰/۷۹۲	۰/۴۳۶
	نوع‌دوستی	۰/۵۳۲	۰/۷۷۳	۰/۶۰۶
	شجاعت	۰/۵۷۲	۰/۷۲۳	۰/۳۱۵
	صبر و بردباری	۰/۶۷۹	۰/۸۰۹	۰/۲۹۷
	ایثار و فداکاری	۰/۷۰۵	۰/۸۲۷	۰/۵۱۱
	رازداری	۰/۶۳۱	۰/۷۷۲	۰/۴۳۶
هویت	*هویت	۰/۴۰۱	۰/۸۹۱	۰/۵۵۱
	هویت خانوادگی	۰/۶۱۳	۰/۸۶۴	۰/۷۱۳
	هویت دینی	۰/۷۸۹	۰/۸۸۲	۰/۶۶۵
	هویت فردی	۰/۷۸۲	۰/۸۷۸	۰/۴۵۳
	هویت اجتماعی	۰/۵۵۰	۰/۷۸۵	۰/۵۵۰
	هویت ملی	۰/۷۷۳	۰/۸۷۲	۰/۵۲۶

*: ابعاد مدل

بارهای عاملی ضرایب همبستگی بین متغیرهای مکنون و آشکار است که باید از نظر آماری معنادار باشد. یعنی مقدار آماره t آن‌ها بعد از فرایند نمونه‌گیری خودکار خارج از بازه $(-۱/۹۶ - ۱/۹۶)$ باشد. با توجه به مقادیر به‌دست آمده که در نمودار ۱ نیز آورده شده است، کلیه بارهای عاملی مدل در سطح ۹۹ درصد معنادار هستند؛ بنابراین شرط اول روایی همگرا وجود دارد. در شرط دوم روایی همگرا کلیه ضرایب بارهای عاملی باید بزرگ‌تر از ۰/۷ باشند. اکثر بارهای عاملی بزرگ‌تر از ۰/۷ هستند، بنابراین رابطه مطلوبی بین معرف‌ها (متغیر مشاهده‌شده) با مؤلفه خود (متغیر پنهان) برقرار است. همچنین با توجه به جدول ۳، مشاهده می‌شود که، چون مقادیر AVE و CR در مورد اکثر سازه‌ها بیشتر از ۰/۵ و ۰/۷ است، شرط سوم روایی همگرا و پایایی ترکیبی آن‌ها قابل قبول ارزیابی می‌شود. با توجه به مقادیر به‌دست آمده روایی واگرایی مدل‌های اندازه‌گیری نیز تأیید شد زیرا، در جدول بارهای عاملی متقاطع در خروجی نرم‌افزار اسمارت پی آل اس، مقادیر بارهای عاملی اکثر پرسش‌های مربوط به هر سازه حداقل ۰/۱ بیشتر از بار عاملی هر یک از پرسش‌ها در سازه‌های دیگر بود. لذا با توجه به روایی همگرا و روایی واگرایی که در اکثر متغیرها مورد تأیید قرار گرفتند، مدل دارای روایی سازه قابل قبول است.

روش‌های واریانس محور مانند PLS به‌جای شاخص‌های برازش مبتنی بر کای اسکوئر، شاخص‌های کیفیت مدل را ارائه می‌دهند. این شاخص‌ها نشان می‌دهند که آیا داده‌های پژوهش در قالب یک مدل اندازه‌گیری یا ساختاری به‌درستی منعکس‌کننده وضعیت نمونه و پیش‌بینی‌کننده جامعه است یا خیر. اساساً PLS مبتنی بر پیش‌بینی رفتارها در جامعه است. اما مسئله این است که آیا این پیش‌بینی قدرتمند است یا خیر. این سؤال توسط شاخص‌های کیفیت بیان می‌شود. بدین منظور از روایی شاخص اشتراکی CVCom استفاده می‌شود. برای هر متغیر CVCom باید مثبت باشد که با توجه به مقادیر به‌دست آمده تمامی متغیرها (به جزء متغیر شجاعت) مثبت هستند؛ بنابراین کیفیت مدل اندازه‌گیری (بیرونی) تقریباً قابل قبول است.

با توجه به ضرایب R^2 که مقادیر آن در جدول شماره ۳ قابل مشاهده است؛ هر یک از متغیرها، سهم اکثر مؤلفه‌ها (به‌جز مؤلفه عدالت (۰/۲۸۷)) در بعد ارزش‌های اسلامی، شجاعت (۰/۳۱۵) و صبر و بردباری (۰/۳۱۵) در بعد ارزش‌های اخلاقی که کمتر از متوسط ارزیابی می‌شود و هویت خانوادگی (۰/۷۱۳) در بعد هویت که قوی ارزیابی می‌شود) بالاتر از متوسط است.

ضریب CVRed در اکثر مؤلفه‌ها (به‌جز مؤلفه آموزه‌های اسلامی، هویت خانوادگی، هویت دینی و هویت ملی که بیشتر ۰/۳۵ و قوی ارزیابی می‌شوند) در وضعیت بالاتر از متوسط هستند. بنابراین کیفیت مدل اندازه‌گیری (درونی) پیرامون متغیر درون‌زای همه شاخص‌ها با توجه به سه مقدار هنسلر (2009) بالاتر از متوسط ارزیابی می‌شود.

از یک طرف CVCom که کیفیت مدل بیرونی را اندازه‌گیری می‌کند، اکثراً مثبت و در حد بالاتر از متوسط ارزیابی می‌شود و CVRed هم نشان می‌دهد مدل درونی نیز بالاتر از متوسط ارزیابی می‌شوند، در نتیجه برای نتیجه‌گیری نهایی در خصوص کیفیت مدل از شاخص GOF که توسط Tenenhaus (2005) ارائه شده است و کیفیت دو مدل را با یکدیگر جمع می‌کند و به عبارتی مدل کلی PLS را بررسی می‌کند، استفاده می‌شود.

$$GOF = \sqrt{\text{average (Commonality)} \times \text{average (R}^2\text{)}}$$

$$GOF = 0/5659$$

با توجه به مقدار GOF کیفیت پیش‌بینی ما به‌صورت کلی بیشتر از مقدار قوی است و بر اساس هیر (2014) این مدل بیشتر از ۹۵٪ کوواریانس محورها قدرت پیش‌بینی دارد.

جدول ۴. ضرایب مسیر و معناداری ضرایب مسیر در مسیرهای اصلی مدل پژوهش

اثرات اصلی (آزمون فرضیه‌ها)	ضریب مسیر (β)	آماره t	سطح معناداری	نتیجه
ارزش‌های اخلاقی - ارزش	۰.۲۴۵	۲۱.۲۴۸	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اخلاقی - ایثار و فداکاری	۰.۷۱۵	۲۱.۴۳۴	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اخلاقی - رازداری	۰.۶۶	۱۷.۱۸۴	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اخلاقی - شجاعت	۰.۵۶۱	۱۰.۱۱۸	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اخلاقی - صبر و بردباری	۰.۵۴۵	۱۰.۳۴۱	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اخلاقی - مهرورزی	۰.۶۶	۲۰.۳۴۲	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اخلاقی - نوع‌دوستی	۰.۷۷۹	۳۶.۴۰۴	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اخلاقی - هویت	۰.۳۸	۶.۴۲۷	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اسلامی - آموزه‌های اسلامی	۰.۷۷۵	۳۵.۳۷۷	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اسلامی - ارزش	۰.۳۲۷	۲۳.۱۲۱	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اسلامی - ارزش‌های اخلاقی	۰.۷۶۸	۳۲.۶	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اسلامی - حسن خلق	۰.۵۸۱	۹.۶۸۹	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اسلامی - حیا و پاکدامنی	۰.۷۶۴	۲۹.۸۰۱	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اسلامی - حیات طیبه	۰.۷۳۲	۲۳.۸۷	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اسلامی - خویش‌داری	۰.۶۴۶	۱۶.۰۱۴	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اسلامی - عدالت	۰.۵۲۷	۱۱.۱۸۷	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اسلامی - قدرشناسی	۰.۷۵۴	۲۶.۸۰۶	۰/۰۰۱	تأیید
ارزش‌های اسلامی - هویت	۰.۴۰۹	۶.۶۲۰	۰/۰۰۱	تأیید
هویت - ارزش	۰.۵۳۳	۲۷.۶۵	۰/۰۰۱	تأیید
هویت - هویت اجتماعی	۰.۷۴۲	۲۶.۸۶۵	۰/۰۰۱	تأیید
هویت - هویت خانوادگی	۰.۸۴۴	۵۴.۹۸۱	۰/۰۰۱	تأیید
هویت - هویت دینی	۰.۸۱۵	۴۳.۱۶۲	۰/۰۰۱	تأیید
هویت - هویت فردی	۰.۶۷۳	۱۴.۹۴۲	۰/۰۰۱	تأیید
هویت - هویت ملی	۰.۷۲۵	۱۹.۶۲۷	۰/۰۰۱	تأیید

همان‌طور که در جدول بالا مشخص است، کلیه ابعاد و مؤلفه‌های مدل، در سطح اطمینان ۹۹٪ فرض H_0 رد و فرض H_1 معنادار است. از طرفی کیفیت تأثیر که شامل شدت و جهت تأثیر است توسط ضریب β گزارش می‌شود. در تمام متغیرها تأثیرگذار هستند و جهت این تأثیرات با توجه به علامت β مثبت بوده و این تأثیرات مثبت و معنادار هستند.

جدول ۵. ضرایب مسیر و معناداری ضرایب مسیر در مسیرهای فرعی مدل پژوهش

اثرات غیرمستقیم	ضریب مسیر (β)	آماره t	سطح معناداری	نتیجه
ارزش‌های اسلامی -> ارزش‌های اخلاقی -> ارزش	۰.۱۸۸	۱۷.۸۲۷	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اخلاقی -> هویت -> ارزش	۰.۲۰۳	۶.۶۰۵	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> ارزش‌های اخلاقی -> هویت -> ارزش	۰.۱۵۶	۶.۴۹۱	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> هویت -> ارزش	۰.۲۱۸	۶.۱۵۳	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> ارزش‌های اخلاقی -> ایثار و فداکاری	۰.۵۴۹	۱۵.۰۴۷	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> ارزش‌های اخلاقی -> رازداری	۰.۵۰۷	۱۳.۴۶۳	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> ارزش‌های اخلاقی -> شجاعت	۰.۴۳۱	۹.۰۸۱	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> ارزش‌های اخلاقی -> صبر و بردباری	۰.۴۱۸	۹.۹۶۶	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> ارزش‌های اخلاقی -> مهرورزی	۰.۵۰۷	۱۶.۸۲	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> ارزش‌های اخلاقی -> نوع‌دوستی	۰.۵۹۸	۲۲.۳۵۲	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> ارزش‌های اخلاقی -> هویت	۰.۲۹۲	۶.۱۸۸	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اخلاقی -> هویت -> هویت اجتماعی	۰.۲۸۲	۶.۴۵۹	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> ارزش‌های اخلاقی -> هویت -> هویت اجتماعی	۰.۲۱۷	۶.۲۱۶	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> هویت -> هویت اجتماعی	۰.۳۰۴	۶.۱۴۶	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اخلاقی -> هویت -> هویت خانوادگی	۰.۳۲۱	۶.۲۴۶	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> ارزش‌های اخلاقی -> هویت -> هویت خانوادگی	۰.۲۴۷	۵.۹۹۲	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> هویت -> هویت خانوادگی	۰.۳۴۶	۶.۵۷۴	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اخلاقی -> هویت -> هویت دینی	۰.۳۱	۶.۳۲۲	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> ارزش‌های اخلاقی -> هویت -> هویت دینی	۰.۲۳۸	۶.۰۲۷	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> هویت -> هویت دینی	۰.۳۳۴	۶/۴۴۰	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اخلاقی -> هویت -> هویت فردی	۰.۲۵۶	۶.۳۴۲	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> ارزش‌های اخلاقی -> هویت -> هویت فردی	۰.۱۹۷	۶.۱۵۳	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> هویت -> هویت فردی	۰.۲۷۶	۵.۵۲۱	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اخلاقی -> هویت -> هویت ملی	۰.۲۷۶	۶.۳۲۹	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> ارزش‌های اخلاقی -> هویت -> هویت ملی	۰.۲۱۲	۶.۰۰۳	۰/۰۰۱	معنادار
ارزش‌های اسلامی -> هویت -> هویت ملی	۰.۲۹۷	۵.۹۳۴	۰/۰۰۱	معنادار

همچنین همان‌طور که در جدول بالا مشخص است، کلیه مسیرهای فرعی مدل نیز، در سطح اطمینان ۹۹٪ فرض H_0 رد و فرض H_1 معنادار است. یعنی در نمونه حاضر تمامی این تأثیرات تأیید می‌شوند؛ از طرفی کیفیت تأثیر که شامل شدت و جهت تأثیر است توسط

ضریب β گزارش می‌شود. در تمام متغیرها تأثیرگذار هستند و جهت این تأثیرات با توجه به علامت β مثبت بوده و این تأثیرات مثبت و معنادار هستند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های ارزش بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش است. نتایج پژوهش با استفاده از روش پژوهش آمیخته اکتشافی نشان داد که سازه ارزش در دانش آموزان بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، دارای سه بُعد: ارزش‌های اسلامی، ارزش‌های اخلاقی و هویت و ۱۸ مؤلفه است. همچنین بر اساس این یافته‌های پژوهش ارزش‌های اسلامی، علاوه بر رابطه مستقیم که با ارزش دارد، از طریق میانجی‌گری ارزش‌های اخلاقی و هویت نیز با ارزش رابطه دارد. همچنین ارزش‌های اخلاقی نیز علاوه بر رابطه مستقیم که با ارزش دارد، از طریق میانجی‌گری هویت نیز با ارزش رابطه دارد.

در توضیح رابطه بین مؤلفه‌های ارزش در این پژوهش، می‌توان این‌گونه تبیین کرد که از آنجایی که این مؤلفه‌ها همگی بر فرایندهای ذهنی افراد همانند نگرش آن‌ها به زندگی و به تبع آن رفتار فرد در جامعه و نوع زاویه دید فرد نسبت به زندگی و خداوند اثر می‌گذارد، می‌توانند در شکل‌دهی معنا و هدف در زندگی فرد نقش مهمی ایفا نمایند. در نگاه اسناد تحولی اعتبار ارزش‌ها بر قرب الهی استوار بوده و ارزش‌ها به غائی و ابزاری تقسیم می‌شود و مراتب آن بر اساس غایت زندگی تعیین می‌شود. این موضوع در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نیز قابل مشاهده است و تعیین ارزش در دیدگاه اسناد تحولی، مبتنی بر سه معیار دین، عقل و فطرت بوده و دستیابی به مراتبی از حیات طیبه، محور زندگی قلمداد می‌شود (مظاهری، ۱۳۹۹). در این راستا مظاهری (۱۳۹۹) بیان می‌دارد که آنچه موجب نزدیک شدن انسان به خدا شود، ارزش دارد و هر آنچه مانع این قرب باشد، ضد ارزش است. مؤلفه‌های ارزشی با برخورداری از ریشه‌های معنوی، مذهبی و اجتماعی می‌تواند در رسیدن به زندگی بهتر و در نتیجه لذت بردن از زندگی و رسیدن به آرامش و شادکامی، نقش مؤثری را ایفا نمایند. در واقع ارزش با آشنایی افراد با جنبه‌های گوناگون از معنویت، تصویری از خدا به‌عنوان یک وجود مهربان و بخشنده در افراد ایجاد کرده که با توکل و ایمان به خداوند در هنگام نیاز، سبب آرامش قلبی و اطمینان خاطر افراد شده و اثربخشی قابل توجهی را در سازگاری بیشتر فرد در سختی‌ها و مشکلات زندگی ایجاد می‌کند.

ارزش‌ها همچنین بر ادراک و اندیشه و رفتار فرد در زندگی تأثیر مثبت می‌گذارد. این تأثیر با تأکید بر سازه‌هایی چون نوع دوستی، مهرورزی، همدلی، حسن خلق، قدرشناسی، صبر و بردباری، ایثار و فداکاری، صداقت، رازداری و ... به زندگی افراد معنا و مفهوم داده و تأثیر زیادی بر فکر و ذهن او گذاشته و سبب آرامش و شادکامی در زندگی می‌شود. همچنین توجه به ارزش‌ها قدرت تحمل ناکامی‌ها را در افراد افزایش داده و سبب حفظ سلامت روان‌شناختی و جلوگیری از اختلالات روانی و بیماری‌های جسمی می‌شود و از این راه سبب افزایش امید به آینده نیز می‌شود (Yang & Mao, 2007). اعتقاد و عمل به ارزش‌ها، سبب تقویت امید و معنا در زندگی شده و فرد با صبر و بردباری در مشکلات، نگرش و ادراک مطلوب و مثبتی را در خود پرورش دهد (مؤمنی و شهبازی راد، ۱۳۹۱).

اشخاص با توجه به ارتباط با مبدأ هستی، وحدت وجود و بهره‌مندی از این ارتباط روحانی و فراگیری آموزه‌های دینی، از حوادث زندگی تجربه تفسیری خوش‌بینانه‌ای کسب می‌نمایند، با بهره‌گیری از فضیلت‌های انسانی و تجربه تفسیری که هیجانات مثبت را تقویت می‌کند، در مقابل رویدادهای تلخ و ناگوار شکیب‌تر می‌شوند و با رویارویی منطقی‌تر با مشکلات، بر آن‌ها غلبه می‌کنند. این موارد سبب پدید آمدن احساس شادکامی و آرامش عمیق در فرد می‌شود. چنانچه فرد دین‌داری بیشتری داشته باشد، همواره احساس ارزشمندی و هدفمندی می‌کند. میرزایی و نظری (۱۳۹۳) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که ارزش‌های دینی و نهادینه کردن آن در قیاس با سایر نظام ارزشی در افزایش هویت ملی دانش‌آموزان تأثیر به‌سزایی دارد. در بررسی ابعاد و مؤلفه‌ها، همسو با نتایج این پژوهش، نتایج پژوهش‌های Pessi (2011) نیز نشان‌دهنده تأثیر مثبت نگرش دینی بر همدلی است. در تبیین این یافته می‌توان عنوان کرد پرورش افراد در خانواده‌های مذهبی به رشد ابعاد دینی و رشد اخلاقی بیشتر آن‌ها منجر می‌شود از این جهت نگرش مذهبی با تأثیرگذاری بر ابعاد هیجانی و شناختی افراد سبب شکل‌گیری طرح‌واره‌هایی مانند ایثار در افراد شده است (Freedman et al., 2018). نتایج پژوهش‌های نعیمی و همکاران (۱۳۹۸) نیز حاکی از رابطه بین نگرش دینی، نوع دوستی و همدلی، با رفتار جامعه‌پسند رابطه است، همچنین نتایج این پژوهش مشخص ساخت که همدلی و نوع دوستی بین نگرش دینی و رفتار جامعه‌پسند نقش واسطه‌ای ایفا می‌نمایند.

اگرچه برخی مفاهیم در خصوص ارزش مشترک در پژوهش‌های مختلف در کشورهای دیگر نیز قابل مشاهده است؛ اما به لحاظ تفاوت کشورها در اصول و ارزش‌های اعتقادی، دینی، سنت‌ها و آداب، ارزش‌های مختلف نیز متناسب با آن‌ها تغییر کرده و در نتیجه سبب تفاوت‌های ارزشی در جوامع مختلف می‌شود. کشور ایران نیز با توجه به برخورداری از ریشه‌های دینی و ملی غنی، می‌تواند توسعه‌دهنده ارزش‌های متفاوتی باشد. لذا با توجه به نتایج به دست آمده در خصوص ارزش‌ها باید به چند نکته اشاره کرد. در ابتدا باید از منابع مختلف و متعدد برای شناسایی و گزینش ارزش‌ها خصوصاً ارزش‌های اخلاقی استفاده شود. این منابع می‌تواند فرهنگ اخلاقی مسلط جامعه، تاریخ، ادبیات و سایر منابع مکتوب تمدنی و از همه مهم‌تر منابع دینی مانند آیات و روایات باشند که در این میان منبع دینی محوریت دارد. همچنین در گزینش و ارائه این ارزش‌های اخلاقی باید از کثرت‌گرایی بر حذر بود و تلاش شود این ارزش‌ها به صورت شبکه ارزش‌ها یا نظام ارزشی ارائه شود. در مورد اهداف کلی برای تربیت اخلاقی می‌توان نهادینه کردن ارزش‌های اخلاقی در دانش، نگرش و مهارت یادگیرندگان را به عنوان هدف کلی در نظر گرفت (عقیلی و همکاران، ۱۳۹۷).

تربیت نیروی انسانی توانمند و مؤثر با ویژگی‌ها، بافت خاص فرهنگی و اجتماعی و هنجارها و ارزش‌های حاکم بر هر جامعه‌ای از زیرساخت‌های مهم توسعه و پیشرفت محسوب شود. نظام آموزش کشور ما نیز برای هماهنگی با این دگرگونی‌ها و مواجهه با چالش‌های برآمده از آن‌ها نیازمند نوآوری، تغییر و تحول است. در این میان رشد و تثبیت ارزش‌ها در جامعه و به خصوص در مورد دانش‌آموزان، در هر نظام آموزشی، یکی از مسائل اساسی و مهم کشور به شمار می‌رود. نهادهای مختلفی می‌توانند بر امر درونی کردن ارزش‌ها نقش داشته باشند؛ اما اهمیت مراکز آموزشی در این بین بسیار زیاد است، به خصوص این که در جمهوری اسلامی ایران به تربیت دینی در نظام آموزشی اهمیت ویژه شود، زیرا مراحل اولیه رشد و تکوین شخصیت در دوران مدرسه شکل یافته و گاهی برای تمام عمر پایدار باقی می‌ماند. پس در نتیجه نیازمند تفکر و اندیشه درباره مؤثرترین راه‌های پرورش و تقویت ارزش‌ها در میان جوانان و نوجوانان بیش‌ازپیش احساس می‌شود. ساعات بسیاری از وقت کودکان و نوجوانان در مدرسه سپری می‌شود، اگر محیط مدرسه و رفتار و برخورد و مدیران و مربیان به گونه‌ای برنامه‌ریزی شود که به

تثبیت باورهای نوجوان بینجامد؛ تأکید بر بررسی ارزش در دانش آموزان از این جهت اهمیت دارد که آن‌ها در آینده‌ای نه‌چندان دور مسئولیت اداره جامعه را به عهده خواهند گرفت و اگر درونی کردن ارزش‌ها در این دوران، درست اتفاق بیفتد می‌توان امیدوار بود که در آینده نیز انتقال آن ارزش‌ها به نسل بعد موفق‌آمیز باشد. لذا درونی کردن ارزش‌ها نقش مهمی دارد.

در مجموع نتیجه تحلیل عاملی تأییدی در این پژوهش بیانگر این موضوع است که همه مؤلفه‌ها و اکثر شاخص‌های شناسایی شده یک عامل زیربنایی را در قالب مدل ارزش بر اساس سند تحول در دانش آموزان تبیین می‌کنند، اما قطعاً مؤلفه‌ها و شاخص‌های دیگری را می‌توان شناسایی نمود که به‌رغم تلاش فراوان همچنان مکنون مانده و می‌توانند کشف شوند. همچنین به‌رغم کوشش‌هایی که در جهت رعایت اصول مربوط به انتخاب نمونه (تصادفی و غیرتصادفی) بودن صورت گرفته است اما چون گروه نمونه پژوهش منحصراً در بخش کیفی از تعداد محدودی از خبرگان این حوزه انتخاب شده‌اند، لذا جهت به‌کارگیری مدل طراحی شده، می‌بایست احتیاط نموده و پس از بومی‌سازی آن، اجرایی شود. این پژوهش در یک بازه‌ی زمانی و تنها در شهر تهران و تعداد محدودی انجام گرفته است که این نکات باید هنگام تعمیم‌دهی نتایج موردبررسی قرار بگیرد. لذا پیشنهاد می‌شود، مطالعات تطبیقی و تدوین مدل ارزش در میان اقوام مختلف و در شهرهای مختلف کشور و مقایسه و تلفیق آن‌ها با یکدیگر جهت ساخت مدل یکپارچه صورت پذیرد و به‌منظور به‌روزرسانی الگوی تدوین شده، حداقل هر پنج سال یک‌بار، در آن بازنگری صورت پذیرد. الگوی ارزش تدوین شده در این پژوهش می‌تواند به‌عنوان بستر و زمینه‌ای برای آغاز مطالعه در حوزه ارزش در جامعه باشد و پژوهش‌های آتی می‌تواند بر محور این پژوهش شکل گرفته و یافته‌های موجود را تقویت نمایند. در نتیجه مطالعات آتی می‌تواند بر چگونگی شکل‌گیری، نهادینه کردن، اجرا و توسعه این ارزش‌ها تمرکز یابد. در راستای کاربردی کردن نتایج پژوهش و بر اساس یافته‌های پژوهش، پیشنهاد می‌شود؛ برنامه‌ها، اقدامات و فعالیت‌ها با هدف ایجاد، حفظ، تقویت و تثبیت شاخص‌های زیر انجام پذیرد:

۱- تشویق دانش‌آموزان به فعالیت‌های مذهبی و اعتقادی؛ ۲- برنامه‌ریزی جهت پررنگ‌تر نمودن نقش قرآن کریم در امر آموزش و تربیت و توجه به سنت و سیره معصومین (ع)؛ ۳- برنامه‌ریزی جهت آموزش‌هایی برای بالابردن ارزش‌های اخلاقی و

بهبودی روان‌شناختی در مدارس و کتب درسی برای پرورش دانش‌آموزانی خودشکوفای و شادکام؛ ۴- برنامه‌ریزی جهت شکل‌گیری صحیح و تثبیت هویت و استقرار مجدد ارزش‌ها و طرز تلقی‌های اخلاقی در جامعه از طریق آموزش‌های مستقیم و غیرمستقیم ارزش‌های اخلاقی همانند: نوع‌دوستی و همدلی، عدالت، صبر و بردباری، ایثار و فداکاری، قدرشناسی، برخورداری از حسن خلق و خویشنداری، رازداری و صداقت، حیا و پاکدامنی و شجاعت در دانش‌آموزان؛ ۵- تقویت باورهای دینی از طریق فعالیت‌های هنری مفرح در مدارس؛ ۶- آموزش مهارت‌های زندگی اسلامی در کنار مهارت‌های آموزشی؛ ۷- برنامه‌ریزی جهت تقویت هویت ایرانی - اسلامی و آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی - ایرانی و رسیدن به مرتبه‌ای از حیات طیبه در دانش‌آموزان؛ ۸- تقویت الگوی شایسته اخلاقی و رفتاری معلمان و مسئولین مدارس.

سپاسگزاری

این مقاله برگرفته از رساله دکتری تخصصی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی است، نویسندگان این مقاله بر خود لازم می‌دانند از زحمات کلیه کسانی که در اجرای این پژوهش یاری رسانده‌اند؛ تشکر و قدردانی نمایند.

منابع

- آتش‌افروز، عسکر، عظیمی، کامیار و امینی، مرضیه. (۱۳۹۴). بررسی رابطه هوش معنوی و جهت‌گیری مذهبی با شادکامی دانشجویان دانشگاه خوارزمی. *نشریه اسلام و سلامت*، ۲(۴)، ۱۴-۷.
- ایلخچی علیا، زینب و جوادی، عذرا. (۱۳۹۷). *اثر بخشی آموزش جرأت‌ورزی بر خودشکوفایی و سرزندگی تحصیلی در دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه دوم*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل، دانشکده علوم پایه.
- بذرافشان مقدم، مجتبی، شوقی، مریم و رمان‌خواه، راحیل. (۱۳۹۴). جایگاه نظارت و راهنمایی تعلیماتی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، *پژوهشنامه مبانی تعلیم و تربیت*، ۵(۲)، ۴۳-۲۳.
- بیرو، آلن. (۱۳۶۶). *فرهنگ علوم اجتماعی*. باقر ساروخانی، تهران: انتشارات کیهان.
- چلبی، مسعود. (۱۳۷۵). *جامعه‌شناسی نظم*. تهران: نشر نی.

- حاجی بابایی، حمیدرضا. (۱۳۹۱). ویژگی‌های «مدرسه‌ای که دوست داریم» با توجه به سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش. *نوآوری‌های آموزشی*، ۱۱(۲)، ۷۴-۵۱.
- حسین ثابت، فریده. (۱۳۹۱). مبانی دینی و تحلیل روان‌شناختی صبر با تکیه بر آیات قرآن کریم. *فصلنامه سراج منیر* ۳(۸)، ۹۵-۱۱۳.
- خوش کنش، ابوالقاسم و جان، مژده. (۱۳۹۶). *تحلیل روان‌شناختی شادکامی (منابع، ساختارها، پیوست‌ها)*. تهران: آوای نور.
- داوودی، علی و رضازاده، آرش. (۱۳۹۲). *معادلات ساختاری با نرم‌افزار اسمارت پی آل اس*. تهران: جامعه‌شناسان.
- رجایی، علیرضا، بیاضی، محمدحسین و حبیبی پور، حمید. (۱۳۸۸). باورهای دینی اساسی، بحران هویت و سلامت عمومی جوانان. *روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی*، ۶(۲۲)، ۹۷-۱۰۷.
- سرتیپی، زهرا، شهرابی، فرامرز و پسندیده، عباس. (۱۳۹۵). کارآمدی آموزش صبر بر اساس الگوی اسلامی شادکامی، بر به باشی روان‌شناختی زنان خانه‌دار. *پژوهشنامه روانشناسی*، ۲(۴)، ۶۹-۴۵.
- سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. (۱۳۹۰). دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی (شورای عالی آموزش و پرورش)، از (۱۳۹۶/۷/۱۵).
- شجاعی، احمد. (۱۳۹۷). بررسی ارتباط نگرش و التزام عملی به نماز با میزان شادکامی دانشجویان (مطالعه‌ی موردی: دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی). *فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، ۸(۱)، ۹۰-۱۰۶.
- شجاعی، مسلم، حسینی دهشیری، افضل السادات و محبی، علی. (۱۳۹۸). لگوی رشد دینی و اخلاقی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی امین. *دانش انتظامی*، ۴، ۱۳۱-۱۵۴.
- شریفی رنانی، مهدی و احمدی، محمدرضا ش. (۱۳۹۶). رابطه سبک زندگی اسلامی با شادکامی، رضایت از زندگی و افسردگی در زنان خانه‌دار شهر اصفهان. *فصلنامه تحقیقات کاربردی علوم انسانی اسلامی*، ۳، ۸۵-۱۰۱.
- شورای عالی انقلاب فرهنگی. (۱۳۹۰). *مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران*.
- صبور نژاد، ریحانه. (۱۳۹۷). بررسی رابطه عمل به باورهای دینی و امیدواری با رضایت از زندگی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهر تهران. *رویش روانشناسی*، ۲(۲۳)، ۲۴۰-۲۲۳.

صحرائیان، علی، غلامی، عبدالله و امیدوار، بنفشه. (۱۳۹۰). رابطه‌ی نگرش مذهبی و شادکامی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز. *افق دانش*، ۱۷(۱)، ۶۹-۷۴.

عقیلی، سید رمضان، علم الهدی، جمیله و فتحی واجارگاه، کوروش. (۱۳۹۷). طراحی الگوی برنامه درسی تربیت اخلاقی در دوره ابتدایی نظام آموزشی ایران: تدریس پژوه، ۶(۴)، ۱-۲۳.

فائزه ملاآخوندی، خبازی، مهدی و صفار حیدری، حجت. (۱۳۹۸). دانشکده علوم انسانی و اجتماعی مطالعه‌ی مقایسه‌ای جایگاه ارزش‌ها در سند تحول بنیادین و تبارشناسی ارزشی-اخلاقی نیچه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه مازندران، چاپ‌نشده.

قربانی، محمدحسین، امیری مقدم، مرجان و زارعیان، حسین. (۱۳۹۸). شناسایی و تدوین الگوی ارزش‌های اخلاقی در ورزش ایران. *پژوهش در ورزش تربیتی*، ۷(۱۷)، ۲۷۷-۳۰۴. doi: 10.22089/res.2018.5239.1398

گیدنز، آنتونی. (۱۹۳۸). *جامعه‌شناسی*. ترجمه منوچهر صبوری. (۱۳۷۶). تهران: نشر نی.

مرحمتی، زهرا و یوسفی، فریده. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین ابعاد صبر و بهزیستی روان‌شناختی. *پژوهش‌های اخلاقی*، ۶(۲)، ۱۳۵-۱۵۷.

مصلحی جویباری، میترا و شریفی، نسترن. (۱۳۹۴). سهم امیدواری و غرور ملی در تبیین شادکامی. *پژوهش‌های روان‌شناختی*، ۱۸(۱)، ۷۵-۸۸.

مظاهری، حسن. (۱۳۹۹). مقایسه مبانی ارزش شناختی فلسفه تربیتی پراگماتیسم با مبانی ارزش شناختی اسناد تحول بنیادین آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران. *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، ۲۸(۴۶)، ۱۶۸-۱۹۸.

معلمی، حسن. (۱۳۸۴). *فلسفه*، چاپ اول. قم: انتشارات مرکز جهانی علوم اسلامی.

میرزائی، حسین و نظری بابک. (۱۳۹۳). نظام‌های ارزشی و هویت ملی. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۵(۵۶)، ۱۱۳-۱۲۳.

میرغفوری، سید حبیب‌الله، فاطمه ابویی و نعیمه دره زرشکی. (۱۳۹۰). تأثیر دعا و نیایش بر میزان شادکامی دانشجویان (مطالعه‌ی موردی): زنان شرکت‌کننده در مراسم اعتکاف استان یزد). *بانوان شیعه*، ۷(۲۶)، ۷-۳۱.

نادی، محمدعلی و گل پرور، محسن. (۱۳۹۰). "رابطه ساده و ترکیبی مؤلفه‌های معنویت با وفاداری در محیط کار. *اخلاق در علوم و فناوری*، ۶(۶)، ۱۳-۲۱.

نعامی، عبدالزهرا مهرابی، زاده هنرمند، مهناز بساک، نژاد سودابه، حسنونند عموزاده، مهدی، اسدی، ایوب و نعمت اله، سنایی نسب. (۱۳۹۸). رابطه نگرش مذهبی با رفتار جامعه

پسند با توجه به نقش میانجی همدلی و نوع دوستی در دانشجویان پرستاری و پزشکی.
مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ۲۹(۲۸۱)، ۷۳-۸۱.

References

- Albertyn, R.M, Kapp, C. A' GroenewaldC. (2012). patterns of a Life Skills program me. *Journal of studiese in the education of adults*.21 (2).33.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Detels, R., Holland Walter, W. Mcewex, J. and Omex G.(2015). Oxford Textbook of Public Health 3nded, New York: Oxford University.
- Freedman LR, Hebert LE, Battistelli MF, Stulberg DB.(2018). Religious hospital policies on reproductive care: what do patients want to know? *Am J Obstet Gynecol*; 218(2): 251-256.
- Gunnell, M. (2007). Global Cultural Values Change and the Relationship With Telecom-munications hange: A Longitudinal Analysis. Capella University.
- Koenig, H. G., McCullough, M. E., & Larson, D. B. (2001). *Handbook of Religion and Health*. (1st Ed.). New York, NY: Oxford University Press.
- McCullough, M. E. & Willoughby, B. L. B. (2009). Religion, self-Regulation, and self-Control: associations, explanations, and implications. *Psychological Bulletin*, 135(1), 69-93.
- Pessi, AB.(2011). Religiosity and altruism: exploring the link and its relation to happiness. *J Contem Relig*; 26(1): 1-18.
- Ringle, C. M., Wende, S., and Becker, J.-M. (2015). "SmartPLS 3." Boenningstedt: SmartPLS GmbH, <http://www.smartpls.com>.
- Yang, K. P., & Mao, X. Y. (2007). A study of nurses' spiritual intelligence: A cross-sectional questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies*, 44(6), 999-1010.

استناد به این مقاله: شکوهی امیرآبادی، لیلا، دلاور، علی، عباسی سروک، لطف اله و کوشکی، شیرین. (۱۴۰۱). طراحی الگوی ارزش در دانش آموزان بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۱۸(۶۶)، ۲۹-۵۴. doi: 10.22054/jep.2021.60227.3328

Educational Psychology is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.